

Зінчина О. Б.,
канд. соціол. наук, доцент кафедри філософії і політології,
Кулак К. О.,
студентка 2-го курсу факультету менеджменту,
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, Україна

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ОСМИСЛЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Штучний інтелект як предмет дослідження наук знаходиться в центрі уваги вчених з різних позицій: філософських, соціологічних, лінгвістичних.

Історично його створення має багаті традиції, і, постійно розвиваючись, в кожній епосі воно отримує нове наповнення змістовно, структурно і технологічно.

Вивчення проблем штучного інтелекту (ШІ) нерозривно пов'язане з дослідженнями проблем природного інтелекту (ПІ), а, отже, вимагає ретельного аналізу діяльності свідомості, мозку, людського розуму, специфіки протікання когнітивних функцій.

Тільки розширюючи і поглиблюючи наукове розуміння особливостей інформаційних процесів, що відбуваються в головному мозку, можна забезпечити розвиток і впровадження оновлених підходів в розробці штучного інтелекту. Необхідно враховувати, що свідомість має невід'ємну своєрідну якість суб'єктивної реальності. І це створює основні труднощі в поясненні зв'язків свідомості з мозком при інтеграції його в наукову картину світу людини [2].

Ці та інші істотні питання мають безпосереднє відношення до проблематики штучного інтелекту, до можливості створення програм і систем на основі концепції розумності. В цьому відношенні філософами обговорюються, по суті, вічні питання: яка природа знання, чи можливо це уявити в різних пристроях, чи може знання істини співвідноситися з практикою його прикладного застосування?

Чисельні ситуації застосування штучного інтелекту здійняли глибокі філософські дискусії щодо можливості розуміння комп'ютером фраз людської мови та тлумачення символів, а не тільки їх відтворення. З цих позицій звернемося до вивчення наявних в філософії поглядів і позицій щодо штучного інтелекту.

В основному природний інтелект трактується як здатність вирішувати певні завдання з допомогою конкретних технологій або як здатність до пізнання, навчання і самоосвіти. Всі філософські роздуми щодо ШІ можна звести до двох глобальних питань: по-перше, що таке штучний інтелект, чи можливо його створення та яким чином і, по-друге, які можливі наслідки його існування і застосування в житті людини.

Для відповіді на перше питання скористаємося коротким, але змістовним аналізом дефініцій поняття «штучний інтелект», який наводить О. Баранов [1], адже необхідність у формуванні загальноприйнятого визначення ШІ підкреслюється практично всіма дослідниками.

Найбільш поширену думку з цього питання можна проілюструвати словами Г. Лі про те, що експерти і філософи уникають вирішення проблеми визначення дефініції терміну ШІ, незважаючи на те, що це має життєво важливе значення для регулювання та управління, тому що закони і політика просто не будуть працювати без нього

Історично перше визначення штучного інтелекту було запропоновано ще в 1956 році на Дартмутській конференції Джоном Маккарті: це наука і техніка створення інтелектуальних машин, особливо інтелектуальних комп'ютерних програм. Оксфордський словник дає більш точне визначення, яке вже відображає розуміння змісту інтелекту людини: штучний інтелект – це теорія і розробка комп'ютерних систем, здатних виконувати завдання, які зазвичай вимагають людського інтелекту, таких як візуальне сприйняття, розпізнавання мови, прийняття рішень і переклад між мовами.

Згодом Ш. Легг і М. Хаттер визначають штучний інтелект як загальну здатність агента досягати мети в широкому діапазоні середовищ.

Відомо більш сучасне визначення: штучний інтелект – це розробка гнучкого агента, здатного адаптуватися до різних ситуацій, які раніше не були відомі і не вивчалися через досвід, та досягати мети, що є недоступною для традиційних комп'ютерних систем [Баранов].

Спираючись на результати дослідження П. Ванга, наведемо основні варіанти визначення ШІ, які базуються на порівнянні «типового людського розуму» і «типового штучного інтелекту» [5]:

- за структурою: у разі моделювання безпосередньої роботи мозку людини;
- за поведінкою: у разі моделювання когнітивних властивостей людського розуму;
- за можливостями: в разі моделювання людської здатності практичного вирішення проблеми, інваріантного до способу вирішення;
- за функціями: у разі моделювання окремих або сукупності когнітивних функцій людини, таких як пошук, міркування, планування, навчання, вирішення проблем, прийняття рішень, спілкування, сприйняття, дій тощо;
- за принципом: у разі моделювання дій окремих або сукупності когнітивних функцій людини для одночасного (паралельного), в межах наявності ресурсів, вирішення всієї сукупності проблем з урахуванням усього доступного обсягу ретроспективних і прогностичних даних.

Основна проблема філософського осмислення штучного інтелекту – реальність створення діючої моделі мислення живої людини. Негативної відповіді на таке ключове питання не отримано, і тому дискусія щодо окремих аспектів проблеми постійно триває.

Вивчення філософських коренів штучного інтелекту йде глибоко в минуле. Ще 1936 року філософ Альфред Айер розглянув звичайне для філософії питання щодо інших умів: як дізнатися, що інші люди мають той же свідомий досвід, що і ми? У своїй книзі «Мова, істина і логіка» Айер запропонував алгоритм розпізнавання усвідомлюючої людини і неусвідомлюючої машини: «Єдиною підставою, чому я можу стверджувати, що об'єкт, який здається розумним, насправді не розумна істота, а просто дурна машина, є те, що він не може пройти один з емпіричних тестів, згідно з якими визначається наявність або відсутність свідомості» [3]. Так народилася ідея розробки алгоритму емпіричного тесту, щоб розпізнати людину або машину, який чітко виявляє наявність або відсутність свідомості. Цю ідею продовжив Алан Тюринг, запропонувавши у статті «Обчислювальні машини та розум», опублікованій 1950 року у філософському журналі «Mind, відомий тест задля визначення здатності машини проявляти інтелектуально обумовлену поведінку, що тотожна до поведінки людини і яку неможливо відрізнити від поведінки людини [3].

Але філософію штучного інтелекту цікавлять можливості мислення машини: чи зможе вона вирішувати проблеми, свідомо розмірковуючи; чи зможе вона проявити свідомість, і, навіть, відчувати психічний стан, як людина; чи здатна машина відчувати. А отже: наскільки мозок людини – це комп'ютер та чи є однаковою сутність природного і штучного інтелекту.

У філософії постійно тривають дискусії щодо цілей створення штучного інтелекту. Людина – така істота, яка робить все, щоб поліпшити і полегшити свою діяльність, аж до того, щоб взагалі нічого не робити. І навіть не в силу природної ліні (хоча і ця причина не є останньою), а в інтересах пошуку, творчості, для досягнення кращого рівня і якості життя.

Філософів хвилює питання: а якщо людина створить інтелект, що перевищує власний, в чому тоді роль людини, і чи потрібно це людству в цілому?

Створені інтелектуальні системи не мають емоційно-чуттєвих проявів і не можуть створити людині небезпечну ситуацію навмисно. Але вони можуть елементарно зламатися, вийти з ладу технічно і тим завдати шкоди, збунтувавшись проти господаря-автора, який створив їх. Саме ці можливі небезпеки штучного інтелекту для людини в силу його недовговічності, крихкості і ненадійності стають сюжетом для безлічі фантастичних книг і фільмів, що збуджують незгасаючі філософські дискусії.

Поруч з філософським питанням про безпеку завжди виникає питання корисності. Будь-яке відкриття або продукт, зроблений людиною, в чомусь корисний, а в чомусь шкідливий: все пов'язано з поняттям міри та етичності цілей його застосування. Досить згадати атомну енергію і дебати навколо її використання. І в будь-якій області науки рано чи пізно створюються та прогресивно просуваються відкриття, які несуть в собі подвійність корисності-шкідливості. Філософи піднімають ці питання, попереджаючи людство про можливість самознищення через бездумне використання природного розуму

без міркування про наслідки. Так, дослідження в сфері генної інженерії заходять все більш вглиб біологічних перетворень тваринного світу, розвивається клонування. Філософи прагнуть оголити проблеми перед світовою спільнотою, закликаючи до усвідомлення проблем [6].

Філософи вже задають підступне запитання, чи не відбувається на землі народження нової раси штучного інтелекту. Адже людина вже зараз здатна отримати фактично будь-яку інформацію про всі події в світі – через Інтернет і без цензури. Кількість людей при цьому постійно збільшується і обробка великого масиву інформації дає досить об'єктивну картину, а також миттєво поширюється між іншими людьми в суспільстві. Виникають проблеми її спеціальної фільтрації з метою безпеки. Виникає новий образ життя на основі новітніх комунікаційних технологій, які проникають в життя людини, в усі її області від просто побутових до високо творчих в сфері науки, культури, економіки, техніки і навіть мистецтва.

Базові форми штучного інтелекту вже стають настільки звичними і звичайними для людей, що вони цього навіть не помічають. І не замислюються про це з боку негативних проявів. Як робот може стати загрозою для людини, що його створила? Але коли філософи аналізують особливості штучного інтелекту, вони не наділяють його технічними якостями або оболонками. І тому люди часто не розуміють природу переживань відомих вчених, коли останні з серйозністю висловлюються про можливу загрозу машин для людства, аж до його знищення. Поряд з величезними перспективами, які відкриваються з використанням ШІ, багато хто звертає увагу громадськості на не менш важливі, на їхню думку, ризики, пов'язані з розвитком ШІ. Так, понад 8 тисяч відомих вчених, розробників і промисловців, в тому числі, астрофізик Стівен Хокінг і засновник компанії Tesla і SpaceX Ілон Маск, діяльність яких, так чи інакше, пов'язана з розробкою або використанням штучного інтелекту, підписали відкритий лист із закликом приділяти більш пильну увагу питанням безпеки та суспільної корисності робіт у сфері ШІ [4].

Філософи ж попереджають світ про це, осмислюючи глобальні зміни в суспільстві, що є породженням комп'ютерно-інформаційного буму в науці і техніці, особливо щодо впливу цих явищ на мислення і розумні дії людини.

Список джерел

1. Баранов О. А. Інтернет речей і штучний інтелект: витоки проблеми правового регулювання. URL: <http://aphd.ua/publication-376/>
2. Макаров В. Л. Отчет о работе всероссийской междисциплинарной конференции «Философия искусственного интеллекта». Открытое образование. 2005. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/otchet-o-rabote-vsrossiyskoy-mezhdistsiplinarnoy-konferentsii-filosofiya-iskusstvennogo-intellekta/viewer>
4. Тест Тюрінга. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Тест_Тюрінга
5. An Open Letter: Research priorities for robust and beneficial artificial intelligence. URL: <https://futureoflife.org/ai-open-letter>

6. Pei Wang. What Do You Mean by “AI”? Proceedings of the 2008 conference on Artificial General Intelligence 2008: Proceedings of the First AGI Conference. P. 362-373. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/similar?doi=10.1.1.205.9443&type=sc>

7. Rajakishore Nath. Philosophy of Artificial Intelligence. - Universal Publishers USA, 2009. 25 pages.

УДК 379.85

Краснокутська Ю. В.,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри
туризму і готельного господарства,
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, Україна

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІСЬКОГО ТУРИЗМУ

Місто стає переважною формою організації життя та основним середовищем проживання сучасної людини. Тенденція урбанізації фіксується як даність. Міське середовище є базою для багатьох субкультур, а також основою для формування нових соціально-культурних практик. В теперішній час багато міст намагаються стати центрами туризму, усвідомлюють важливість розвитку туризму як фактору економічного благополуччя. Саме соціально-економічні фактори виходять на перший план при формуванні різних програм розвитку туристичної галузі в містах, в той час як роль туризму в міській культурі досліджена не в повній мірі. Разом з тим виявилася й інша тенденція – ряд міст та туристичних дестинацій відчують негативний вплив туризму, намагаючись обмежити туристичні потоки.

Зростання міст, легка та швидка комунікація, а також поступове стирання кордонів призводить до нового самовідчуття в світі людини, що постійно змінюється. Прагнення діалогу між державами, широка відкритість та доступність різноманітної інформації стимулюють людину прагнути постійного самовдосконалення, розвивати інтелектуальну та емоційну сфери, а також стимулює інтерес до інших соціокультурних світів. Можливістю для втілення вищезазначених мотивацій і бажань особистості може стати подорож. Саме тому туризм сьогодні є нормою життя і одночасно однією з галузей економіки, що найбільш динамічно розвивається.

В процесі туризму встановлюється особлива форма комунікації між людиною та навколишнім світом, коли стираються кордони між світом особистості і навколишнім простором. Тобто туризм сьогодні – це не просто прагнення покинути будинок або оглянути пам’ятки мистецтва – це прагнення до відкриття для себе іншого світу, іншої атмосфери, прагнення до активного проникнення в іншу середу, нових вражень, що сприяє розвитку, трансформації особистості подорожуючого.